

Марія Данилевська
аспірант кафедри педагогіки
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена аналізу та змісту ролі образотворчого мистецтва як засобу формування естетичної картини світу в сучасній студентській молоді. На думку автора, образотворче мистецтво відіграє провідну роль в системі художньо-естетичного виховання. Дається визначення образотворчого мистецтва як чинника естетико-виховного впливу на особистість студента.

Ключові слова: естетична картина світу, образотворче мистецтво, художньо-естетичне виховання.

Статья посвящена анализу и роли изобразительного искусства как способа формирования эстетической картины мира современной студенческой молодежи. По-мнению автора, изобразительное искусство играет основополагающую роль в системе художественно-эстетического воспитания. Дается определение изобразительного искусства как фактора, который оказывает эстетическо-воспитательное влияние на личность студента.

Ключевые слова: эстетическая картина мира, изобразительное искусство, художественно-эстетическое воспитание.

The article is devoted to the analysis and the role of fine arts as a forming method of the aesthetic picture of the world of modern students. To the author's opinion, fine arts play the fundamental part in the system of the artistic-aesthetic education. The definition of the fine arts as a factor that has aesthetic and educational influence upon student's personality is given.

Key words: aesthetic picture of the world, fine arts, artistic and aesthetic education.

В останні роки значно збільшилася увага до проблеми формування всебічно розвиненої, духовно багатой та креативної особистості. Людина має вміти сприймати, цінувати і примножувати матеріальні та духовні цінності, які за своїм змістом і спрямованістю стверджують ідеї добра і краси. В системі освіти особливе місце займає естетичне виховання, яке сприяє активізації розвитку світогляду, інтелектуальних та творчих потенцій людини. У кожній системі має бути стрижень, на який вона

опирається. Таким стрижнем в системі естетичної освіти ми можемо вважати мистецтво: архітектуру, скульптуру, образотворче мистецтво та інші види художньої творчості. Отже, мистецтво є головним змістом естетики як науки, та краса є основним естетичним явищем.

Естетичне виховання використовує багато різноманітних засобів впливу на особистість. Як відмічали у своїх працях А. І. Буров, Н. І. Кіященко та інші науковці, провідне місце серед усіх видів естетичного виховання займає виховання художнє. Саме воно може сприяти вихованню гармонійної та духовно розвиненої особистості студента [11, с. 21].

У статті зроблено спробу цілісного дослідження проблеми формування естетичної картини світу у сучасній студентській молоді засобами образотворчого мистецтва.

Проблема формування естетичної картини світу сучасної студентської молоді в контексті естетичного виховання завжди знаходилась в центрі уваги педагогічної громадськості, про що свідчать праці провідних педагогів-класиків на різних історичних етапах (П. Каптерев, Я. А. Коменський, С. Миропольський, С. Русова, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, С. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.).

Сьогодні проблемами розвитку естетичної освіти та духовності особистості займаються: А. Бойко, В. Бутенко, Н. Миропольська, О. Рудницька, Н. Фунтікова, Г. Шевченко.

Проблемами формування естетичної картини світу засобами образотворчого мистецтва в сучасному ВНЗ займаються: Т. Антоненко, Т. Агапова, О. Берестенко, С. Коновець.

У статті зроблена спроба цілісного дослідження формування естетичної картини світу в сучасній студентській молоді засобами образотворчого мистецтва. Естетична картина світу розглядається як цінність, що допоможе розвинути повноцінні художні смаки в юнаків. Результати сучасних наукових досліджень в галузі художньо-естетичного виховання сприяють подальшому вивченню цієї цікавої теми. Без належної відповіді залишаються питання про природу образотворчого мистецтва, про роль образотворчого мистецтва у формуванні естетичної картини світу сучасної студентської молоді, критерії та показники сформованості повноцінної естетичної картини світу особистості.

З огляду на вищесказане, ставимо за мету відповісти на запитання, що являє собою естетична картина світу. Зробимо спробу відповісти, чим відрізняються естетичне та художнє виховання. Розглянемо, яку роль відіграє образотворче мистецтво як чинник естетико-виховного впливу на особистість студента.

Естетичне виховання передбачає формування здібності до розуміння та співчуття прекрасного в усіх сферах життєдіяльності, а художнє – формування кохання до мистецтва та потреби в спілкуванні з витворами мистецтва. А. І. Буров, Н. І. Кіященко відмічають, що художнє

виховання є процесом цілеспрямованого впливу засобами мистецтва на особистість, завдяки якому формуються художні почуття та смак, любов до мистецтва, вміння розуміти його, насолоджуватися їм та вміння, якщо це можливо, творити в мистецтві [3]. Завдання художнього виховання, безсумнівно, є більш вузькими ніж завдання естетичного виховання. Художнє виховання слугує цілям формування високої культури особистості, прилучення до усього багатства художніх цінностей, які накопило людство за весь період суспільного розвитку.

Здавна образотворчому мистецтву приділялося багато уваги під час виховання особистості. Цікаво, що Я. А. Коменський вважав, що заняття образотворчим мистецтвом дозволяють розвинути почуття прекрасного, навчають «помічати правильності та стрункості в предметах», іншими словами, формують потребу насолоджуватися красою природи та витворами мистецтва [7, с. 32].

Формування естетичної картини світу є актуальним завданням сучасної вищої школи, пов'язане з підготовкою студентів до емоційно-естетичного сприймання, оволодіння вмінням оцінювати прекрасне в житті та мистецтві, вияву творчих сил та можливостей, спрямованих на примноження художньо-естетичних цінностей та їх використання в процесі життєдіяльності. Залучення студентської молоді до світу прекрасного передбачає звернення університетської практики до освітньо-виховних можливостей різних видів мистецтва (образотворчого мистецтва, літератури, музики, театру, хореографії та ін.). Саме образотворче мистецтво має могутній вплив на розвиток естетичної картини світу сучасної молоді. Дуже важливо навчити підрастаюче покоління сприймати, оцінювати й творчо вносити в наше життя красу. Вивчення образотворчого мистецтва в університеті відкриває простір для активного сприймання студентами художньо-естетичних цінностей, набуття знань, умінь та навичок необхідних для встановлення творчого діалогу з творами мистецтва, вияву власних смакових уподобань та ціннісних орієнтацій, пов'язаних з утвердженням естетичного ідеалу в повсякденному житті, навчанні, праці та спілкуванні. Беручи до уваги необхідність теоретичного та практичного вирішення питань формування естетичної картини світу студентів у процесі вивчення образотворчого мистецтва, було розглянуто такі аспекти вказаної проблеми: образотворче мистецтво як чинник естетико-виховного впливу на студентів; можливості образотворчого мистецтва у формуванні естетичної картини світу студентської молоді.

Пошук чинників естетико-виховного впливу на студентів зумовлений тим, що сьогодні відбувається активний пошук шляхів та засобів впливу на естетичну свідомість підрастаючого покоління, залучення молоді до естетичного освоєння навколишньої дійсності. Існує багато різних видів мистецтва, які використовуються як засіб естетичного виховання сучасної студентської молоді. Вважаємо, що використання образотворчого мистецтва як одного з чинників естетико-виховного

впливу на особистість має певні цікаві особливості. Образотворче мистецтво є важливим засобом не лише тільки художнього пізнання, але воно виступає засобом формування найважливіших форм естетичної свідомості. Образотворче мистецтво має могутній вплив на розвиток почуттів, уяви, фантазії, мислення, смаків, інтересів та потреб [10, с. 70]. Отже, ми будемо розглядати образотворче мистецтво як чинник естетико-виховного впливу на особистість. Було досліджено погляди відомих педагогів минулого та сьогодення на дане питання, було розглянуто багато праць вчених з теорії та історії естетичного виховання.

Свої педагогічні дослідження, пов'язані з використанням образотворчого мистецтва успішно здійснювали такі педагоги як А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Всі вони вважали, що завдяки образотворчому мистецтву молодь може отримувати необхідний їй досвід естетичного освоєння дійсності, збагатити уявлення про прекрасне і тим самим сформувати власну естетичну картину світу. Якщо проаналізувати твори видатних педагогів, можна стверджувати, що в духовному та естетичному вихованні пріоритетним визнавалося образотворче мистецтво. Існує думка, що завдяки образотворчому мистецтву формується емоційний зв'язок між предметним світом та людиною.

У педагогічній творчості А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського знайшли активне вирішення питання використання образотворчого мистецтва в якості засобу естетико-виховного впливу на дітей та молодь. Наприклад, педагогічна спадщина В. Сухомлинського підтверджує необхідність використання образотворчого мистецтва в розвитку емоційно-естетичного сприймання.

С. Русова підтверджує думку про провідну роль образотворчого мистецтва у своїх педагогічних дослідженнях. Мистецтво, будучи особливим видом людської діяльності, відображає дійсність у конкретно-чуттєвих образах, задовольняє людські запити і виконує численні людські функції (комунікативну, виховну, пізнавальну та ін.). Мистецтво є однією з найважливіших складових частин духовної культури суспільства. Педагог С. Русова вказувала на необхідність ще з раннього віку залучати дітей до мистецтва. Художні цінності здатні виховувати у підростаючого покоління естетичні почуття, смаки, уподобання; потребу художньої насолоди, здатність творчого ставлення до всіх суспільних та природних явищ. Виховання засобами образотворчого мистецтва позитивно впливає на розвиток естетичного реагування, вияв емоційних суджень, сприйняття різних відтінків мистецької виразності. Успішна реалізація естетико-виховних можливостей творів образотворчого мистецтва залежить від створення належних та сприятливих умов для їх повноцінного сприйняття.

У розкритті питання про образотворче мистецтво як чинника естетико-виховного впливу на студентів важливе значення мають праці вчених у галузі теорії та історії естетичного виховання. Адже,

образотворче мистецтво розкриває перед особистістю світ реально існуючої краси, яка здатна приносити естетичну насолоду, формувати переконання, знання, погляди, бути джерелом духовного багатства, стимулом активного суспільного життя. Твори образотворчого мистецтва передають неповторний світ духовного життя будь-якої епохи, її характерні риси, історію та колорит. Образотворче мистецтво розкриває перед нами не тільки теперішнє, а й показує нам минуле, переносить нас в майбутнє. А шкільна практика свідчить, що юнаки прагнуть до самовираження власних емоційних станів на основі саме образотворчого мистецтва та малювання.

Іноді образотворче мистецтво сприяє вирішенню проблеми вільного часу молоді. Юнаки можуть заповнити свій вільний час художньо-ціннісним змістом. Вони можуть відвідати різноманітні виставки, музеї, експозиції та ін. Слід відзначити, що образотворче мистецтво здатне знімати душевну напругу, переносити людину в особливий світ переживань.

У своїх дослідженнях багато науковців наголошують на тому, що образотворче мистецтво є одним із найважливіших видів художньої творчості, який активно впливає на естетичний світогляд особистості, формує її естетичні смаки та естетичну картину світу. Образотворче мистецтво допомагає досягнути емоційно-чуттєве забарвлення предметів та явищ, розмаїття їх форм. Учені рекомендують починати знайомити дітей з образотворчим мистецтвом ще у початковій школі. Це є важливим тому, що в образотворчому мистецтві передається естетичне ставлення людини до навколишнього середовища, її думок, почуттів, переживань та прагнень.

Автори наукових праць з теорії естетичного виховання наполягають, що заняття з образотворчого та інших видів мистецтв є важливими та необхідними для духовного розвитку студентів, формування в них естетичної картини світу. Студенти повинні оволодіти графічною та колористичною техніками, лише разом з належним усвідомленням та сприйняттям естетичної інформації. Багато педагогів приділяли значну увагу образотворчому мистецтву як чиннику естетико-виховного впливу на особистість саме в вищій школі. Отже, образотворче мистецтво є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку. Це зумовлюється специфікою та пізнавально-естетичною суттю образотворчого мистецтва. Для естетичного виховання та художньої освіти важливим фактором є педагогічна майстерність викладача.

Визнаючи роль образотворчого мистецтва в естетико-виховному процесі, методисти наголошують на тому, що воно є одним з найбільш ефективних чинників впливу на естетичну картину світу студента. Спираючись на твори образотворчого мистецтва, сучасна практика естетичного виховання отримує можливість формувати уявлення та поняття про прекрасне в природі, людські взаємини, цінності художньої культури. До поняття образотворчого мистецтва будемо включати твори

живопису, графіки, скульптури, архітектури та декоративно-ужиткового мистецтва.

Звернення до образотворчого мистецтва важливе тим, що за його участю особистість оволодіває відповідними способами естетичного освоєння дійсності. Образотворче мистецтво надає можливість підключитися до нової, цілком невідомої інформації. Це інструмент пізнання світу. Образотворче мистецтво є одним з культурних рівнів сприймання та осмислення актуальних проблем суспільного життя (моральних, громадянських, екологічних, правових). Особливе значення образотворчого мистецтва виявляється в тому, що його вивчення сприяє засвоєнню систематизованих знань, умінь і навичок, формуванню поглядів та переконань.

Твори образотворчого мистецтва впливають на сприймання та розуміння естетичного в різних виявах навколишнього середовища; дозволяють людині передавати свої почуття, думки, мрії у різноманітних художніх формах, образах, засобах виразності [9].

У процесі вивчення образотворчого мистецтва важливим є формування естетичної картини світу студентів на системній основі. Твори образотворчого мистецтва мають бути представлені в широкій палітрі своїх жанрових можливостей передачі естетичних виявів навколишньої дійсності, засвідчувати креативні способи і методи творчої самореалізації художників. Треба зазначити, що саме уроки образотворчого мистецтва в школі мають значні можливості впливу на естетичну свідомість дитини, її уміння сприймати, оцінювати та примножувати прекрасне в дійсності та мистецтві. Саме в цей період починається активне формування естетичної картини світу особистості.

Естетична картина світу є духовно-функціональною властивістю особистості, яка може успішно формуватися під впливом образотворчого мистецтва. Коли ми говоримо про естетичну картину світу, ми також маємо на увазі формування образу. Уявити, продумати, відчувати, передати своє ставлення на папері або дати оцінку твору мистецтва – це творчий пошук студента, його уміння за допомогою виразних засобів показати свій внутрішній світ, ставлення до навколишньої дійсності.

Отже, під естетичною картиною світу слід розуміти єдину універсальну систему ідей, образів, уявлень про природу, культуру, мистецтво, людське існування в конкретну історичну епоху крізь призму естетичних категорій.

Провідну роль у формуванні естетичної картини світу відіграє образотворче мистецтво, тому що воно є одним з найбільш ефективних чинників впливу на особистість студента. Образотворче мистецтво – це інструмент пізнання світу завдяки якому студент здатен оволодіти різноманітними способами естетичного освоєння дійсності.

Подальша стадія досліджень буде пов'язана з детальним аналізом особливостей та специфікою формування естетичної картини світу в студентів технічних спеціальностей засобами образотворчого мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайновська М. К. Формування творчої особистості підлітка у навчально-виховному процесі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / М. К. Вайновська. – Херсон, 2004. – 20 с.
2. Баленок В. С. Естетичне і природа. Питання естетичного ставлення людини до дійсності / В. С. Баленок. – К. : Мистецтво, 1973. – 194 с.
3. Буров А. И. О специфике содержания и формы / А. И. Буров. – М., 1953. – (Вопросы философии. – № 5).
4. Киященко Н. И. Эстетика – философская наука / Н. И. Киященко. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 592 с.
5. Коваль Л. Т. Виховання почуття прекрасного / Л. Т. Коваль. – К. : Рад. школа, 1983. – 120 с.
6. Комарова А. И. Эстетическая культура личности / А. И. Комарова. – К. : Вища шк., 1988. – 152 с.
7. Коменский Я. А. Мир чувственных вещей в картинках / Я. А. Коменский. – М. : Просвещение, 1976. – 352 с.
8. Самохвалова В. И. Эстетическая культура как комплексный феномен утверждения и реализации человека в мире / В. И. Самохвалова. – М. : Эстетическая культура, 1996. – 201 с.
9. Суворова И. М. Эстетическая картина мира и проблемы ее формирования : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филос. наук : спец. 09.00.04 «Эстетика» / И. М. Суворова. – Санкт-Петербург, 2006. – 23 с.
10. Художня освіта і проблеми виховання молоді / [О. П. Рудницька, С. І. Уланова, О. Я. Ростовський та ін.]. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1997. – 164 с.
11. Шапинская Е. Н. Образование и искусство в формировании целостной личности / Е. Н. Шапинская, С. А. Иванов, Н. И. Киященко. – М. : Школа – вуз – академия, 2002. – 184 с.
12. Шевченко Г. П. Взаємодія мистецтв в естетичному вихованні підлітків / Г. П. Шевченко. – К. : Знання, 1981. – 48 с.
13. Щербо А. Б. Красота воспитывает человека / А. Б. Щербо, Д. Н. Джола. – К. : Рад. школа, 1980. – 140 с.